

پرسش‌نامه‌ی هوش هیجانی بار- آن

دکتر آدیس کراسکیان
 دکترای روان شناسی

چند صباحی است که اصطلاح هوش هیجانی^۱ بر سر زبان‌ها افتاده است. و هم در محافل علمی و دانشگاهی مورد بحث و گفت‌وگو قرار می‌گیرد و درباره‌ی آن سمینار و گردهمایی تشکیل می‌شود و هم در میان دوستداران غیرحرفه‌ای مسائل روان‌شناسی طرفداران فراوانی کسب کرده است.

ابتدا پیتر سالووی^۲ و جان مایر^۳ در سال ۱۹۹۰ میلادی، مفهوم هوش هیجانی را در مقاله‌ای با همین عنوان در مجله‌ی «تخیل، شناخت و شخصیت» معرفی کردند و در سال ۱۹۹۵ دانیل گلن^۴ با انتشار کتاب هوش هیجانی به آن شهرت بخشید (سیف، ۱۳۸۵).

هر کدام از نظریه‌پردازان هوش هیجانی، مفاهیم مختلفی را در الگوی خود ارائه داده‌اند (شفیعی‌تبار و همکاران، ۱۳۸۷).

• الگوی مایر، سالووی و کاروسو^۵. هوش هیجانی توانایی پردازش اطلاعات درباره‌ی هیجان‌های خود و دیگران است. در این الگو چهار شاخه در نظر گرفته شده است: ۱. شناسایی هیجان‌ها، ۲. تسهیل هیجانی تفکر، ۳. فهم هیجان‌ها، ۴. مدیریت هیجان‌ها.
 • الگوی گلن. این الگو شامل پنج خوشه

برای سنجش هوش هیجانی ابزارهای مختلفی وجود دارد. یکی از معتبرترین آن‌ها پرسش‌نامه‌ی هوش هیجانی بار- آن (EQ-i) است

اصلی است: ۱. خودآگاهی^۱، ۲. خودتنظیمی^۱، ۳. انگیزش^۲، ۴. همدلی^۳، ۵. مهارت‌های اجتماعی^۴.

• الگوی هوش هیجانی بار- آن

بار- آن^{۱۵} مدلی چند عاملی برای هوش هیجانی تدوین کرده است. او اعتقاد دارد که هوش هیجانی مجموعه‌ای از توانایی‌ها، قابلیت‌ها و مهارت‌هایی است که فرد را برای کنار آمدن با محیط و کسب موفقیت در زندگی تجهیز می‌کند. صفت هیجان در این نوع هوش رکن اساسی است که آن را از هوش شناختی متمایز می‌نماید. همچنین بر اساس دیدگاه او هوش هیجانی و مهارت‌های هیجانی- اجتماعی طی زمان، رشد و تغییر می‌کند و می‌توان با آموزش و برنامه‌های اصلاحی مانند تکنیک‌های درمانی آن را بهبود بخشید (بار- آن، ۱۹۹۷، بار- آن، ۱۹۹۹، به نقل از مخبریان‌نژاد، ۱۳۸۶).

• پرسش‌نامه‌ی هوش هیجانی بار- آن

برای سنجش هوش هیجانی ابزارهای مختلفی وجود دارد. یکی از معتبرترین آن‌ها پرسش‌نامه‌ی هوش هیجانی بار- آن (EQ-i) است که نتیجه‌ی چندین سال تلاش مستمر پژوهشگری به نام دکتر بار- آن می‌باشد. تا کنون مطالعات زیادی در مورد این پرسش‌نامه انجام گرفته و در کشورها و فرهنگ‌های مختلف هنجاریابی شده و اعتبار^{۱۶} و روایی^{۱۷} آن مورد تأیید

قرار گرفته است. پرسش‌نامه شامل ۱۳۳ سؤال است که به صورت طیف لیکرت نمره‌گذاری می‌شود و توانایی سنجش ۱۵ مقیاس زیر را دارد:

بار- آن (۱۹۹۷-۱۹۹۹) اعتبار مقیاس‌های پانزده‌گانه‌ی پرسش‌نامه را از طریق محاسبه‌ی ضریب آلفای کرونباخ بین ۰.۶۹ تا ۰.۸۶ با میانگین ۰.۷۶ تعیین نمود. او سپس آن را از طریق بازآزمایی پس از یک ماه ۰.۸۵ و پس از چهار ماه ۰.۷۵ گزارش کرده است. همچنین برای بررسی روایی پرسش‌نامه، ضریب همبستگی نمره‌های حاصل از این پرسش‌نامه با سایر پرسش‌نامه‌های معتبر هوش هیجانی محاسبه شده که نشان‌دهنده‌ی روایی قابل قبول برای پرسش‌نامه می‌باشد (به نقل از مخبریان‌نژاد، ۱۳۸۶).

• هنجاریابی پرسش‌نامه‌ی هوش هیجانی بار- آن در ایران

مخبریان‌نژاد (۱۳۸۶) در پژوهش خود که بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران انجام شده، اقدام به هنجاریابی پرسش‌نامه‌ی هوش هیجانی بار- آن نموده است. براساس نتایج این پژوهش، ضریب اعتبار کل پرسش‌نامه ۰.۹۱ محاسبه شد و برای بررسی روایی سازی^{۱۸} پرسش‌نامه، تحلیل عاملی^{۱۹} با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی^{۲۰} اجرا گردیده است. نتایج نشان داده است که چهارده عامل که دارای ارزش ویژه^{۲۱} بیشتر از یک هستند در مجموع ۳۷/۶۵۲ درصد کل واریانس متغیرها

۱) خودآگاهی هیجانی	۶) همدلی	۱۱) حل مسئله
۲) خود ابرازی	۷) مسئولیت پذیری اجتماعی	۱۲) تحمل فشار روانی
۳) عزت نفس	۸) روابط بین فردی	۱۳) کنترل تکانش
۴) خودشکوفایی	۹) واقع‌گرایی	۱۴) خوش بینی
۵) استقلال	۱۰) انعطاف‌پذیری	۱۵) شادمانی

را تبیین می‌کند. بنابراین یافته‌ها، اعتبار و روایی پرسش‌نامه تأیید شده است.

موارد کاربرد سنجش هوش هیجانی

۱. موقعیت‌های آموزشی: به منظور کمک به مشاوران و روان‌شناسان مدارس در شناسایی دانش‌آموزانی که قادر به مقابله با فشارهای تحصیلی نیستند و ممکن است دچار مشکلات هیجانی یا ترک تحصیل شوند.
۲. موقعیت‌های شغلی.
۳. موقعیت‌های بالینی.
۴. موقعیت‌های پزشکی.
۵. موقعیت‌های پژوهشی.

پی‌نوشت

1. Emotional intelligence
2. peter Salovay
3. John Mayer
4. Daniel Goleman
5. Caruso, D.
6. identifying emotions
7. emotional facilitation thinking
8. understanding emotions
9. management emotions
10. self- awareness
11. self- regulation
12. motivation
13. empathy
14. social skills
15. Bar-on, R
16. reliability
17. validity
18. construct Validity
19. factor analysis
20. Principal Components analysis (PC)
21. eigen value

منبع

سینف، علی‌اکبر. (۱۳۸۵). نه هوش هیجانی، نه هیجان هوشی! ماهنامه‌ی روان‌شناسی جامعه، ۳۲، ۴۳-۴۰. شفیع‌تبار، مهدیه؛ خدایناهی، محمدریم؛ و صدق‌پور، صالح. (۱۳۸۷). بررسی رابطه هوش هیجانی و عوامل پنج‌گانه شخصیت در دانش‌آموزان. مجله علوم رفتاری، ۲، ۱۸۲-۱۷۳.

مخبریان‌نژاد، رضیه. (۱۳۸۶). هنجاریابی پرسش‌نامه هوش هیجانی بار-آن در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی؛ واحد تهران مرکزی.

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های عمومی دانش آموزی

(به صورت فصلنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- **رشد کودک** (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه‌ی اول دوره‌ی دبستان)
- **رشد نوجوان** (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره‌ی دبستان)
- **رشد دانش‌آموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره‌ی دبستان)
- **رشد نوجوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)
- **رشد جوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های عمومی بزرگسال

(به صورت فصلنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

• **رشد آموزش ابتدایی**، **رشد آموزش راهنمایی تحصیلی**، **رشد تکنولوژی آموزشی**، **رشد مدرسه فردا**، **رشد مدیریت مدرسه**، **رشد معلم**

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

(به صورت فصلنامه و ۳ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

• **رشد بوهان راهنمایی** (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی) * **رشد بوهان متوسطه** (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی) * **رشد آموزش قرآن** * **رشد آموزش معارف اسلامی** * **رشد آموزش زبان و ادب فارسی** * **رشد آموزش هنر** * **رشد مشاور مدرسه** * **رشد آموزش تربیت بدنی** * **رشد آموزش علوم اجتماعی** * **رشد آموزش تاریخ** * **رشد آموزش جغرافیا** * **رشد آموزش زبان** * **رشد آموزش ریاضی** * **رشد آموزش فیزیک** * **رشد آموزش شیمی** * **رشد آموزش زیست‌شناسی** * **رشد آموزش زمین‌شناسی** * **رشد آموزش فنی و حرفه‌ای** * **رشد آموزش پیش‌دبستانی**

مجله‌های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران- معلمان- مدیران- مربیان و مشاوران مدارس، دانش‌جویمان مرکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاهها و کارشناسان آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند.

• نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

• شماره: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۷۸

• تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۴۹۰۹۹

E _ mail: info@roshdmag.ir * www.roshdmag.ir *